

การพัฒนาารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

DEVELOPING A LEARNING PROCESS MODEL OF THE ELDERLY
TO BECOME SOCIAL ENTREPRENEURS

ธวัช ราษฎร์โยธา^{1*} เมธิณี วงศ์วานิช รัมภกาภรณ์² และสุติเทพ ศิริพิพัฒน์กุล³
Thawat Ratyotha^{1*}, Methinee Wongwanich Rumpagaporn²,
and Sutithep Siripipattanakoon³

^{1,2,3}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{1,2,3}Faculty of Education, Kasetsart University

Received: April 3, 2024 / Revised: August 22, 2024 / Accepted: August 30, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ สู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม และ 3) เพื่อพัฒนาารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สุ่มมาแบบกลุ่ม 400 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบพึ่งตนเอง และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล 32 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า 1) ผู้สูงอายุมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง และมีคุณลักษณะของผู้ประกอบการฯ ได้แก่ สุขภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ บริหารจัดการได้ มีความเชื่อมั่น และมั่นคงทางการเงิน 2) ปัจจัยและองค์ประกอบ กระบวนการ ได้แก่ 2.1) การมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมินผล 2.2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ และ 2.3) แรงจูงใจ ต้องการประสบความสำเร็จ และมีรายได้ และ 3) รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3.1) Input ผู้สูงอายุที่คุณลักษณะตามผลการศึกษาคือ 1 3.2) Factors ปัจจัยและองค์ประกอบตามผลการศึกษาคือ 2 3.3) Process ประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบท การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ และการขยายผลและพลิกแพลง และ 3.4) Output ผู้สูงอายุมีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ดังนั้นจึงเรียกโมเดลนี้ว่า “CLLLS MODEL”

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการเพื่อสังคม

*Corresponding Author

E-mail: thawat.r@ku.th

Abstract

The study on developing a learning process model for the elderly to become social entrepreneurs aims to: 1) investigate the characteristics of elderly social entrepreneurs, 2) examine the factors and components of the learning process for elderly people to become social entrepreneurs, and 3) develop a learning process model for elderly people to become social entrepreneurs. Data was collected using a random sampling questionnaire with 400 respondents, who were elderly people from prototype self-reliant elderly schools. In-depth individual interviews were also conducted with 32 participants. Quantitative data was analyzed for frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data was analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) the elderly had characteristics consistent with empowered elderly people and social entrepreneurs, including good health, financial security, social participation, management skills, confidence and financial stability; 2) the factors and components of the learning process were: 2.1) participation involvement in setting needs, implementation, responsibility and evaluation, 2.2) learning from experience, and 2.3) motivation desire for success and income; 3) the learning process model consisted of: 3.1) input: elderly people with the characteristics identified in research question 1, 3.2) factors: factors and components identified in research question 2, 3.3) process: consisting of context analysis, learning process design, learning process development, learning management implementation, and expansion and adaptation, and 3.4) output: elderly people with the skills and expertise to become social entrepreneurs. Therefore, this model is called the “CLLLS MODEL”.

Keywords: Learning Process, Elderly, Social Entrepreneur

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและทรัพยากรมนุษย์ของไทย อย่างไรก็ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

ปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยจะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ และอีก 9 ปีข้างหน้า และในปี พ.ศ. 2574 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่า 28% ของประชากรทั้งประเทศ (MGRonline, 2022) ทั้งนี้การมีอายุที่ยืนยาวขึ้นยิ่งต้องเตรียมเงินออมให้มากขึ้น ในขณะที่ค่าครองชีพแพงขึ้น ค่ารักษาพยาบาลแพงขึ้นอีกปีละ 5-8% ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะทำให้เงินออมของผู้สูงวัยมีจำนวนลดลง และทางออกที่ดีที่สุดคือ ผู้สูงอายุต้องเตรียมรับมือในทุกปัญหาและทุกมิติ โดยการพัฒนาศักยภาพ หรือการส่งเสริม

ภาวะพลพลงของผู้สูงอายุในช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปหรือวัยหลังเกษียณ ให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งกาย จิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม (Kongcharoen & Boriboon, 2020)

แนวคิดผู้ประกอบการเพื่อสังคมเป็นการผสมผสานแนวคิดการประกอบธุรกิจกับการใช้นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อค้นหากระบวนการใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อม ๆ กับการสร้างรายได้ให้มีผลประกอบการที่มีกำไร อีกทั้งยังเป็นการสร้างทีม สร้างองค์กร และสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเครือข่าย เพื่อร่วมประกอบธุรกิจที่เป็นประโยชน์ และนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเป็นพลพลง ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำธุรกิจ หรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ เห็นคุณค่าในตนเอง ได้รับการยอมรับและยกย่อง ซึ่งส่งผลดีต่อจิตใจของผู้สูงอายุแล้วยังส่งผลดีต่อร่างกายและสังคมของผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม
3. เพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

บททวนวรรณกรรม

1. แนวคิดพลพลง (Active Ageing) เป็นแนวคิดที่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้กำหนดขึ้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 90 โดยให้ความหมายไว้ว่าเป็นแนวคิด

ที่แสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุ และเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยคาดกันว่าภาวะพลพลงเป็นหนทางเดียวที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลก

ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพลพลงพบว่าคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพลพลง มี 5 ประการ 1) มีสุขภาพดี ได้แก่ มีความแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถดูแลตนเองได้ มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน มองเห็นและได้ยิน เป็นต้น 2) มีส่วนร่วม ได้แก่ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมของกลุ่ม ชมรม กิจกรรมของหมู่บ้านชุมชนได้ และสามารถดูแลบุคคลในครัวเรือนได้ เป็นต้น 3) มีความมั่นคง ได้แก่ มีความปลอดภัยในชีวิต ได้รับการดูแลที่เหมาะสม มีหลักประกันในชีวิต มีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ มีสภาพที่อยู่อาศัยปลอดภัย เป็นต้น 4) มีความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ และภาคเศรษฐกิจได้ และ 5) มีความพร้อมในการแข่งขัน ได้แก่ มีอุปกรณ์ ICT มีความสามารถอ่านออกเขียนได้

องค์ประกอบของพลพลงมี 3 องค์ประกอบ (Wongkeenee et al., 2013) 1) สุขภาพ คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนสามารถมีชีวิตยืนยาว และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนจะเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง สามารถจัดการชีวิตของตนเองได้ ลดการพึ่งพาผู้อื่น 2) การมีส่วนร่วม คือ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตามความสามารถและความต้องการ และ 3) หลักประกัน คือ การสร้างหลักประกันให้กับประชาชน เพื่อเป็นหลักประกันว่าเมื่อประชาชนเข้าสู่วัยสูงอายุ จะได้รับการปกป้อง การเคารพ และได้รับการดูแล จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ การที่ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีจิตใจที่ดี ทำให้มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสังคม

เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ตามความต้องการ หรือตามศักยภาพของตน อีกทั้งเข้าถึงและได้รับหลักประกันทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสมในการดำรงชีวิต เมื่อประชาชนเข้าสู่วัยสูงอายุ ก็จะเป็นผู้สูงอายุที่มีความเป็นพลพลังสามารถพึ่งพาตนเอง และทำประโยชน์ให้กับสังคมได้

2. แนวคิดการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneur) ผู้ประกอบการเพื่อสังคมถือได้ว่าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นบุคคลที่มีกระบวนการใหม่ในการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยมีความมุ่งมั่น และยืนหยัดในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก โดยใช้แนวคิดใหม่ กระบวนการใหม่ ดังนั้น บทบาทของผู้ประกอบการเพื่อสังคมจึงเป็นส่วนสำคัญหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นส่วนกระตุ้นในระบบนิเวศทางสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (King Mongkut's University of Technology Thonburi, 2017) ทั้งนี้ ผู้ประกอบการเพื่อสังคมมีบทบาทสำคัญใน 5 ส่วน คือ 1) การแก้ไขปัญหา ผู้ประกอบการเพื่อสังคมจะมองปัญหาเป็นโอกาส มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหา และหาแนวทางที่เป็นไปได้ 2) สร้างประสิทธิภาพในส่วนอุปทาน สร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน จูงใจบริหารคนในองค์กรให้เกิดความเป็นอิสระ แต่มีความมุ่งมั่นในแนวทางเดียวกัน ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของคนในองค์กรสูงขึ้น 3) สร้างสรรค์สวัสดิการผู้ประกอบการเพื่อสังคมจะไม่ยึดแนวคิดเดิมในการจัดหาสวัสดิการเพื่อให้สังคม หากแต่มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างรูปแบบใหม่ในการสร้างสรรค์สวัสดิการ โดยจะดึงศักยภาพของเครือข่ายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน เข้ามาในการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางสังคม เพื่อนำเสนอสวัสดิการในรูปแบบใหม่อย่างสร้างสรรค์ 4) สร้างงานและผลลัพธ์ เนื่องด้วยผู้ประกอบการเพื่อสังคมใช้โครงการต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานแล้วผลลัพธ์ที่ได้ยังช่วยลดการว่างงานของคนในชุมชนหรือระบบเศรษฐกิจอีกด้วย 5) สร้างทุนทางสังคม เป็น

เครือข่ายความสัมพันธ์สร้างพันธมิตร และข้อตกลงความร่วมมือให้เกิดขึ้น โดยการสร้างความน่าเชื่อถือ และการแบ่งปันคุณค่า กระตุ้นความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาทางสังคมร่วมกัน

ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคม พบว่า 1) ความสามารถในการบริหารจัดการ คือ การมีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการดำเนินงาน มีแนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจของตนเองอย่างชัดเจน มีแผนงานที่เป็นระบบ สามารถจัดระเบียบและบริหารธุรกิจ มีการจัดการองค์กรที่เหมาะสม และสามารถระดมทุนประกอบให้ธุรกิจเจริญเติบโต 2) ความเชื่อมั่น หมายถึง มีความยืนหยัด อดทน ทุ่มเทมานะ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความกระตือรือร้น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความประหยัด มัธยัสถ์ อดออม มีความรักชอบธุรกิจของตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) ความยืดหยุ่น หมายถึง การที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยเหลือสังคม มีจรรยาบรรณทางธุรกิจ ปฏิบัติตามกฎหมายของกิจการ และของทางราชการ และเป็นที่ยอมรับ 4) ความสามารถในการแสวงหาโอกาส หมายถึง เป็นนักวิเคราะห์โอกาส สามารถแสวงหา มองเห็น ค้นพบโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ สู่ความสำเร็จ 5) ความสามารถที่จะมุ่งสู่เป้าหมาย หมายถึง มีความผูกพันต่อเป้าหมาย และมีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ 6) ความสามารถในการเรียนรู้ หมายถึง รู้จักค้นคว้า แสวงหาข้อมูล เพื่อการพัฒนาธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงความสามารถในการรวบรวมทรัพยากร เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินของธุรกิจ 7) ความกล้าเสี่ยง หมายถึง มีประสบการณ์ที่ท้าทาย มีความกล้าเสี่ยง กล้าที่จะตัดสินใจ และกล้าที่จะแข่งขัน เพื่อหวังผลกำไร 8) ภาวะผู้นำ หมายถึง มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการสั่งการ และนำแผนงานปฏิบัติ มีความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ การคิดและวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เรียนรู้จากประสบการณ์ มีความสามารถด้านเทคนิค การติดต่อสื่อสาร

การบริหารงานการเงิน และทางการตลาด มีความสามารถ ในการจัดการกับความล้มเหลว มีความรับผิดชอบ และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ 9) ความ มั่นคง หมายถึง ต้องการความปลอดภัย มีความมั่นใจ และ 10) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่รัก เสมือนครอบครัวของคุณคณในองค์กร และ บุคคลอื่น มีความสัมพันธ์ และมีความรู้เกี่ยวกับลูกค้า เป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อแหล่งชุมชนที่กิจการ ตั้งอยู่ มีการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับ พนักงาน มีทักษะในการประสานงาน และการสร้าง แรงจูงใจ

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Participation) การมีส่วนร่วมของประชาชน มี 5 ระดับ (Mallikamarn, 2002) ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ หรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มมี นโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรม แล้วเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือให้สิทธิแก่ ประชาชน ระดับที่ 2 ร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก รัฐแล้ว ประชาชนก็จะร่วมค้นหาคำตอบ สาเหตุของ ปัญหา ความจำเป็น และความต้องการที่ต้องให้มี โครงการหรือกิจกรรม พร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมตัดสินใจ จะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณา เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การ มีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ มีความสำคัญมาก เนื่องจากประชาชนจะร่วมรับผลประโยชน์ หรือ ผลกระทบจากโครงการ ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือก ผู้ปฏิบัติงาน หรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมี ส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ และระดับที่ 5 ร่วมติดตามตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนิน

การตามโครงการหรือกิจกรรมว่าเป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย และผลการดำเนินการเป็นอย่างไร จะได้ใช้เป็นแนวทาง ในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การเรียนรู้ตามทฤษฎีของโนลล์ ได้อธิบายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) (Wattanawong, 2004) ดังนี้ 1) ความต้องการและความสนใจ ผู้ใหญ่จะถูกชักจูง ให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการ และความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา รวมถึงการ จัดกิจกรรมที่มีหลากหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ 2) สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ การจัดหน่วย การเรียนที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควร จะยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ยึดที่ตัวเนื้อหาวิชา 3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ วิธีการหลักสำคัญของ การศึกษาผู้ใหญ่คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของ ประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 4) ผู้ใหญ่ต้องการ เป็นผู้นำตนเอง บทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการ สืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียนมากกว่าการ ทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำ หน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้น การสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้ อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน เวลา ที่ได้ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อม เป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน

แนวทางการสร้างความยึดมั่นผูกพันในการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Malcolm Knowles มีดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ให้มีความชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนและจัดระบบการเรียนรู้เพื่อการบรรลุเป้าหมายด้วยตนเอง
- 2) สร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนปฏิบัติกับเป้าหมายของการเรียนรู้
- 3) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง มีอิสระในการคิดและการตัดสินใจทางการเรียนรู้
- 4) เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน เข้ากับเนื้อหาสาระของการเรียนรู้
- 5) เชื่อมโยงการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการทำงานและการดำรงชีวิตของผู้เรียน
- 6) มุ่งเน้นการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาชีพของผู้เรียน
- 7) สร้างแรงจูงใจภายในให้กับผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้
- 8) ใช้การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติเป็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และ
- 9) ให้ความเคารพสิทธิ และศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน

5. แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม In-Teriyā (2017) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบ หรือรูปแบบของทุนทางสังคม ไว้ดังนี้

- 1) ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้ สติปัญญา ทักษะ คุณธรรม วินัย และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ดีในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม ได้แก่ ผู้นำทางสังคม ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร เป็นต้น
- 2) ทุนที่เป็นสถาบัน ชุมชนมีการรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน สถาบันครอบครัว รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรที่ตั้ง

ขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

- 3) ทุนทางปัญญา และวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงระบบคุณค่า ชุมชนได้นำองค์ความรู้จากตัวบุคคล ภูมิปัญญา ปราชญ์ท้องถิ่น นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรมต่าง ๆ
- 4) ทุนสิ่งแวดล้อม เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำ ป่าเขา ของป่า ผลผลิตทางการเกษตร สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม เครือข่าย ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

กระบวนการทุนทางสังคม มีองค์ประกอบ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่ 1 คือ กระบวนการ ได้แก่

- 1) ระบบคิด จะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมสูง ระบบคิดนี้มีทั้งส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดมาจากอดีต นอกจากนี้ ระบบคิดอาจมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม หรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่
- 2) วิธีปฏิบัติ ที่มีความสัมพันธ์กับระบบคิด หมายความว่า เมื่อปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชน ที่มีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยม ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทรและมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น
- 3) ผลลัพธ์ เป็นผลจากการที่สมาชิกมีระบบคิดและวิธีปฏิบัติอย่างไร ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรหรือเป็นทุนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และส่วนที่ 2 เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ อันได้แก่ ปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรม เช่น เงินทุน เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก เป็นต้น และนามธรรม เช่น ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก เป็นต้น รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง

วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีจากภายนอก ที่มีผลต่อระบบคิดและวิถีปฏิบัติภายในกลุ่ม องค์กร การสถาบัน และชุมชน

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเลือกวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ โดยแบ่งประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ การสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) โดยสร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลผู้สูงอายุ จากโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบพึ่งตนเอง ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มคนกลุ่มเดียวกัน จำนวน 400 คน ที่อยู่ในพื้นที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบพึ่งตนเอง ใน 5 ภาค 8 จังหวัด ดังนี้ 1) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัด เชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัด พิษณุโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุบลราชธานี 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 5) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ทั้งนี้ทั้ง 5 ภาค 8 จังหวัด มีผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบพึ่งตนเอง ที่ผ่านการอบรม และมีส่วนร่วมในการทำโครงการของการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ยกเว้นภาคตะวันตก ที่ไม่มีโรงเรียนผู้สูงอายุเข้าร่วมในโครงการของการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกรายบุคคล จำนวน 32 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลมาประมวลผลคอมพิวเตอร์

ด้วยโปรแกรมทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้การบรรยายประกอบตารางอธิบายข้อมูลในการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ปัจจัยและองค์ประกอบ กระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการ เพื่อสังคม เป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบ ปลายปิด (Closed Form) โดยเลือกตอบตามความเป็นจริง หรือตอบตามความคิดเห็น และ 2) การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่ใช้ในการจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ แนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม และ นำผลข้อมูลมาประมวลผลสร้างข้อสรุป และตรวจสอบ ข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้อง

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

1.1 คุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง จำแนกตามสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคง ความสามารถในการแข่งขัน และความพร้อมในการแข่งขันพบว่า 1) สุขภาพ มีความมั่นคงทางจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 4.50) รองลงมาสามารถดูแลตนเองได้ (ค่าเฉลี่ย 4.49) และสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ (ค่าเฉลี่ย 4.46) 2) การมีส่วนร่วม สามารถเข้าร่วมทำ กิจกรรมทางสังคม เช่น เข้าร่วมกลุ่ม ชมรม โรงเรียน (ค่าเฉลี่ย 4.25) รองลงมาเข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุ ตามความต้องการ (ค่าเฉลี่ย 4.13) และเข้าร่วมทำ กิจกรรมกับผู้สูงอายุตามความสามารถ (ค่าเฉลี่ย 4.05) 3) ความมั่นคง เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (ค่าเฉลี่ย 4.03) รองลงมาอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.80) และสภาพที่อยู่อาศัย ของท่านปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.97) 4) ความสามารถในการแข่งขัน สามารถทำประโยชน์ให้กับระบบ เศรษฐกิจในสังคม ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ (ค่าเฉลี่ย 2.82) รองลงมาสามารถนำทรัพยากรในชุมชนมาผลิต

เป็นสินค้าและบริการ หรือท่านสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานของกลุ่มให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป (ค่าเฉลี่ย 2.80) และอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.74) และ 5) ความพร้อมในการแข่งขัน มีโทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟนใช้งาน (ค่าเฉลี่ย 3.94) รองลงมาสามารถอ่านหนังสือออก (ค่าเฉลี่ย 3.73) และสามารถเขียนหนังสือได้ (ค่าเฉลี่ย 3.62)

1.2 คุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคม จำแนกตามการบริหารจัดการ ความเชื่อมั่น ความยึดมั่น การแสวงหาโอกาส การมุ่งสู่เป้าหมาย การเรียนรู้ ความกล้าเสี่ยง ภาวะผู้นำ ความมั่นคง และมนุษยสัมพันธ์ พบว่า 1) การบริหารจัดการ มีแนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจ หรือการค้าขายของตนเองอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 3.00) รองลงมามีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการดำเนินงานทางธุรกิจหรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 2.93) และมีการจัดการองค์กรที่เหมาะสม และสามารถปรับระดับประกอบให้ธุรกิจหรือการค้าขาย เจริญเติบโตได้ดี (ค่าเฉลี่ย 2.86) 2) ความเชื่อมั่น มีความยินดี อดทน ทุ่มเท มานะ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (ค่าเฉลี่ย 3.71) รองลงมา มีความประหยัด มัธยัสถ์ อดออม (ค่าเฉลี่ย 3.65) และมีความซื่อสัตย์สุจริต ต่อธุรกิจ หรือการค้าขายที่ดำเนินการอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.51) 3) จำแนกตามความยึดมั่น มีจรรยาบรรณทางธุรกิจหรือการค้าขาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของกิจการ และของทางราชการ (ค่าเฉลี่ย 3.33) รองลงมา มีความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยเหลือสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.33) และเป็นที่ยอมรับ ผู้คนที่ดำเนินธุรกิจหรือการค้าขายร่วมกับท่าน (ค่าเฉลี่ย 3.22) 4) การแสวงหาโอกาส สามารถค้นพบโอกาสทางธุรกิจหรือการค้าขายใหม่ ๆ สู่ความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 2.85) รองลงมาสามารถวิเคราะห์โอกาส แสวงหาโอกาสทางธุรกิจ หรือการค้าขายได้ (ค่าเฉลี่ย 2.77) และอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.73) 5) การมุ่งสู่เป้าหมาย มีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 2.99) รองลงมา มีความผูกพันต่อเป้าหมายทางธุรกิจหรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 2.97) 6) การเรียนรู้ มีรู้จักค้นคว้า แสวงหาข้อมูล เพื่อการ

พัฒนาธุรกิจหรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.07) รองลงมาสามารถรวบรวมทรัพยากร เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของธุรกิจหรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.03) 7) ความกล้าเสี่ยง มีประสบการณ์ที่ท้าทายทางธุรกิจหรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.23) รองลงมากล้าที่จะเสี่ยง กล้าที่จะตัดสินใจ ในการดำเนินธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.14) และกล้าที่จะแข่งขันเพื่อหวังผลกำไรทางธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.13) 8) ภาวะผู้นำปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการดำเนินการทางธุรกิจ หรือการค้าขายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.03) รองลงมา มีความรับผิดชอบ ในการดำเนินการ ทางธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 2.96) และสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้คนในการดำเนินการทางธุรกิจ หรือการค้าขายได้ดี/สามารถบริหารงาน เงิน และการตลาดได้ (ค่าเฉลี่ย 3.91) 9) ความมั่นคง มีธุรกิจ หรือการค้าขาย มีความปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.10) มีความมั่นใจในธุรกิจ หรือการค้าขายที่ดำเนินการอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.09) และ 10) มนุษยสัมพันธ์ เป็นที่รักของผู้คนที่ร่วมดำเนินธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.31) รองลงมา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ธุรกิจ หรือการค้าขาย ที่ตั้งอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.28) และมีความรู้เกี่ยวกับลูกค้าเป็นอย่างดี/มีทักษะในการประสานงานและการสร้างแรงจูงใจ ทางธุรกิจ หรือการค้าขาย (ค่าเฉลี่ย 3.21)

1.3 องค์กรประกอบหลักทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนา จำแนกตามทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทุนสถาบัน ทุนทางปัญญา และวัฒนธรรม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า 1) ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ชุมชนของท่าน มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ (ค่าเฉลี่ย 4.23) รองลงมาชุมชนของท่านมีบุคลากรที่มีทัศนคติที่ดีในการทำงานหรือมีความรับผิดชอบในการทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.06) และชุมชนของท่านมีบุคลากรที่มีจิตสาธารณะพร้อมที่จะเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.95) 2) ทุนสถาบัน ชุมชนของท่านมีหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนทำประโยชน์ร่วมกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.14) 3) ทุนทางปัญญา และวัฒนธรรม ชุมชนของท่าน ได้นำองค์ความรู้ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ต่อชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาชุมชนของท่าน มีสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.17) 4) ทูทอร์ทพยากรธรรมชาติ ชุมชนของท่านมีทรัพยากรธรรมชาติ ที่คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เช่น ผลผลิตทางการเกษตร หรือ การประมง หรือ พัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.16) และรองลงมาชุมชนของท่านมีทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.01)

ระยะที่ 2 ปัจจัยและองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

2.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลพบว่า ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือพัฒนา (ค่าเฉลี่ย 2.53) และรองลงมามีส่วนร่วมกำหนดหรือเลือกนโยบาย (ค่าเฉลี่ย 2.50) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมดำเนินโครงการ เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหาร การงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ (ค่าเฉลี่ย 2.66) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ความผิดพลาดที่เป็นผลเสียของโครงการ ทั้งที่เป็นโทษต่อบุคคลและสังคม/มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงปริมาณ เช่น รายได้ กำไร ความถี่ในการเข้าร่วมงาน เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 2.46) และรองลงมามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงคุณภาพ เช่น รางวัล คำชมเชย การยอมรับ เป็นต้น มีส่วนร่วมในการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางบวกต่อบุคคล และสังคม (ค่าเฉลี่ย 2.45) และขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการให้ความเห็นต่อการประเมินโครงการ (ค่าเฉลี่ย 2.34) และรองลงมา

ความคิดเห็นของท่านมีผลต่อการประเมินโครงการ (ค่าเฉลี่ย 2.31)

2.2 กระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์/การเรียนรู้ของผู้ใหญ่พบว่า สามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ที่มีนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.56) รองลงมานำตัวเองเข้าไปอยู่ในประสบการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.55) และการเรียนรู้ของท่านเกิดจากความต้องการ หรือความสนใจ หรือเกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมา (ค่าเฉลี่ย 3.50)

2.3 แรงจูงใจในการเรียน จำแนกตามปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน (สนับสนุน) พบว่า ปัจจัยจูงใจต้องการประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 3.68) และรองลงมาต้องการความก้าวหน้า (ค่าเฉลี่ย 3.56) ต้องการได้รับการยอมรับ (ค่าเฉลี่ย 3.55) และปัจจัยค้ำจุน (สนับสนุน) มีรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.80) รองลงมามีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ดี (ค่าเฉลี่ย 3.74) และต้องการได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (ค่าเฉลี่ย 3.58)

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

3.1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการ

3.1.1 ทักษะ/ความถนัดทางด้านอาชีพ ได้แก่ ทักษะด้านบัญชี ทักษะงานช่างไฟฟ้า ทักษะงานบริการชุมชน ทักษะงานวิทยากร ทักษะงานพัฒนาชุมชน ทักษะงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทักษะการแปรรูปสมุนไพร ทักษะการนวดแผนไทย นวดสปา ทักษะการสอนนันทนาการให้แก่ผู้สูงอายุ ทักษะด้านการเกษตร ทักษะด้านจักสาน ทักษะด้านงานฝีมือ ทักษะด้านงานผ้า (ผ้าบาติก ผ้ามัดย้อม) ทักษะการเลี้ยงผึ้ง ทักษะการทำน้ำผึ้ง ทักษะการเพาะปลูก เป็นต้น

3.1.2 ทักษะสำคัญที่สนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่ ทักษะการตลาด (ออนไลน์) ทักษะทางด้านภาษา ทักษะการบริหารจัดการ ทักษะการปฏิบัติตามแผน ทักษะการประเมินผล ทักษะการปรับปรุง ทักษะการมีเครือข่าย ทักษะความรู้ความ

เข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศาสนา อาชีพ ทักษะการคิด วิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการปรับตัว ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสังเกต ทักษะการฟัง เป็นต้น

3.1.3 กระบวนการ/การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดทำแผนงาน เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ รูปแบบของกระบวนการ/การจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การเรียนรู้ผ่านการสอนผู้อื่น การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี การศึกษาดูงาน เป็นต้น และกระบวนการกลุ่ม

3.1.4 สื่อ/กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (ใบความรู้ ใบงาน หนังสือ เอกสารประกอบการบรรยาย) สื่อเทคโนโลยี (อินเทอร์เน็ต วีดีโอ โพรเจกต์) และสื่ออื่น ๆ (วิทยากร เพลง กิจกรรมแบบสาธิต กิจกรรมการแบ่งกลุ่มย่อย กิจกรรมการสร้างสถานการณ์จำลอง กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างอาชีพ/รายได้ และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน)

3.1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมิน ได้แก่ แบบสังเกตความพึงพอใจ แบบสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ/สุขภาพ และการปรับเปลี่ยนบริบทของตนเอง แบบสังเกตการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน แบบสอบถาม แบบบันทึกการเข้าเรียน เป็นต้น

3.2 เงื่อนไข/ปัจจัยการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม

3.2.1 เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย (ด้านการมองเห็น ด้านการได้ยิน) ด้านจิตใจ ด้านเวลา และด้านทุนทรัพย์

3.2.2 ปัญหา/อุปสรรคในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ ปัญหาด้านการสื่อสารที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจ

ที่คลาดเคลื่อน ปัญหาส่วนตัวของบุคคล ปัญหาภายในองค์กร ปัญหาด้านการเดินทาง ปัญหาทางการเกษตร เช่น ดิน ฟ้า อากาศ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นต้น

3.3.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผู้เป็นผู้ประกอบการ เพื่อสังคม 1) ขั้นตอนในการประสบความสำเร็จ ได้แก่ การวางแผนงาน การประเมินความเสี่ยง การลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งใจ การประสานงานความร่วมมือ และจริงจังกับผู้ที่เกี่ยวข้อง การติดตามงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 2) ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ การวางแผนปฏิบัติและเป้าหมายที่ชัดเจน การลงมือทำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ มีการวัดและประเมินผลอยู่เป็นประจำ ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่ม และมีการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการทำงาน ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ผู้เรียนมีการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีเครือข่าย การมีหน่วยงานภาครัฐที่คอยให้ความสนับสนุน ความพร้อมในด้านต่าง ๆ (ด้านบุคคล/ด้านร่างกาย จิตใจ/ด้านงบประมาณ/ด้านสถานที่/ด้านเทคโนโลยี) เป็นต้น

3.3 สิ่งที่ควรคำนึงถึง หรือปัจจัยความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผู้เป็นผู้ประกอบการ เพื่อสังคม

3.3.1 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผู้เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิทยาการผู้ให้ความรู้ ด้านความพร้อมของผู้เรียน (ด้านสุขภาพร่างกาย/ด้านเวลา/ด้านทุนทรัพย์/ด้านการเดินทาง) ด้านความพร้อมของสถานที่ (ความสะดวกในการเดินทาง ความเหมาะสมของสถานที่ บรรยากาศของสถานที่ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้) ด้านความพร้อมของงบประมาณ เป็นต้น

3.3.2 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการเรียนรู้ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นต้น

อภิปรายผล

1. การศึกษาคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง และคุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคม โดยคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพหุพลังที่เด่นชัด ได้แก่ สุขภาพกาย และใจที่ดี มีความมั่นคงทางจิตใจ สามารถดูแลตนเองได้ สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ มีร่างกายที่แข็งแรง สามารถมองเห็นได้ยิน เคลื่อนไหวร่างกายได้ตามปกติ มีพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ดี ออกกำลังกายเป็นประจำ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีคุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่เด่นชัด ได้แก่ การบริหารจัดการที่ดี ความเชื่อมั่น ความมุ่งมั่น การแสวงหาโอกาส การเรียนรู้ ความกล้าเสี่ยง และภาวะผู้นำ คุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจหรือการค้าขาย โดยคุณลักษณะด้านสุขภาพกาย และใจที่ดี ความมั่นคงทางจิตใจ และความสามารถในการแข่งขัน จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมในการประกอบธุรกิจหรือการค้าขาย ส่วนคุณลักษณะด้านการบริหารจัดการ ความเชื่อมั่น ความมุ่งมั่น การแสวงหาโอกาส การเรียนรู้ ความกล้าเสี่ยง และภาวะผู้นำ จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินธุรกิจ หรือการค้าขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังพบว่าองค์ประกอบหลักทุนทางสังคม ที่มีผลต่อการพัฒนา มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมประสบความสำเร็จ โดยทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทุนสถาบัน และทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้สูงอายุ

มีทักษะความรู้ เครือข่าย และทรัพยากรที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจ หรือการค้าขาย ส่วนทุนทรัพยากรธรรมชาติ จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนเพื่อพัฒนาธุรกิจ หรือการค้าขายของตน สอดคล้องกับ Sukonpak และ Bunchuaythanasit (2017) ที่อธิบายถึง การมีสุขภาพที่ดี เป็นพื้นฐานสำคัญในการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีความเป็นพหุพลังจะต้องสามารถดูแลตัวเองได้ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถทำงานได้ตามปกติ และสอดคล้องกับ Suwan และ Therawiwat (2021) ได้อธิบายว่า ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมจะต้องมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมกับการสังคม ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และพร้อมที่จะใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีมาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสังคม และผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมจะต้องมีความความมั่นคงทั้งในด้านการเงินและจิตใจ มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว มีความมั่นคงทางจิตใจ ไม่วิตกกังวลต่ออนาคต

2. ปัจจัยและองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม พบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ และเชื่อว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยินดีที่จะเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีแรงจูงใจในการแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง และสามารถนำความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้มาจากการทบทวนประสบการณ์ มาประยุกต์ใช้กับความรู้เดิม หรือนำมาปรับใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ส่วนแรงจูงใจในการเรียนของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยจูงใจที่สำคัญที่สุดคือ ความต้องการประสบความสำเร็จ ซึ่งมีลักษณะเป็นแรงจูงใจภายใน ส่วนปัจจัยค่าจูงใจที่สำคัญที่สุดคือ มีรายได้ รองลงมาคือ มีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ดี และต้องการได้รับความก้าวหน้าในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยค้ำจุนด้านนโยบายการบริหารงานที่ดี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าปัจจัยค้ำจุนด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างว่า นโยบายการบริหารงานของหน่วยงาน หรือองค์กรที่ทำงานอยู่ ยังไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนของกลุ่มตัวอย่างได้ สอดคล้องกับ Department of Elderly Affairs (2017) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และความพร้อมของผู้เรียน โดยการเรียนรู้ที่ดีควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับ Honey และ Mumford (1992) ได้กล่าวไว้ โดยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทำความเข้าใจคุณค่าของกิจกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ยิ่งกิจกรรมนั้นก่อให้เกิดความอึดอัด หรือได้รับประสบการณ์เชิงอารมณ์จะยิ่งมีโอกาสเรียนรู้สู่การเปลี่ยนโลกทัศน์สูงขึ้น

3. การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมควรมีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม สื่อ/กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย น่าสนใจ เข้าถึงง่าย และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินควรมีความครอบคลุม หลากหลาย สิ่งที่ต้องคำนึงถึง หรือปัจจัยความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้

ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิทยากรผู้ให้ความรู้ ด้านความพร้อมของผู้เรียน ด้านความพร้อมของสถานที่ ด้านความพร้อมของงบประมาณแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม การประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับ King Mongkut's University of Technology Thonburi (2017) ที่ได้กล่าวว่า การดำเนินการประกอบการเพื่อสังคมจะต้องคำนึงถึงการสร้างคุณค่าให้กับสังคมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน โดยการสร้างคุณค่าให้กับสังคมนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดซื้อ/จัดการทรัพยากร การจ้างงาน การออกแบบผลิตภัณฑ์/บริการ การจัดสร้างผลิตภัณฑ์/บริการ รวมถึงการนำส่งคุณค่าให้กับกลุ่มผู้รับ/ลูกค้า และสอดคล้องกับ Noisommit และ Kantiya (2019) ที่กล่าวว่า การสร้างคุณค่าให้กับสังคมนั้นอย่างยั่งยืนในระยะยาวนั้น จำเป็นต้องมีการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ และหลายวิธี ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นต้องพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนควบคู่กันไปด้วย

สรุปผล

จากการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมพบว่าสามารถสร้างและสรุปเป็นโมเดล “CLLS MODEL” ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ คือ 1) Input 2) Factors 3) Process และ 4) Output ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม “CLLLS MODEL”

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้ดังนี้

1. Input คือ คุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ข้อมูลที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการ หรือผู้นำที่มีผลกระทบในด้านสังคม โดยเน้นไปที่ความสามารถในการนำ การเชื่อมโยง และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมจึงประกอบด้วย พหุคุณพลัง ประสบการณ์ และความรู้ มุมมองที่กว้าง เครือข่ายความสัมพันธ์ ความมุ่งมั่นอดทน และความรับผิดชอบต่อสังคม

2. Factors คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญทั้งภายในและภายนอก ประกอบด้วย การสร้างแรงจูงใจ นโยบายการบริหารงานที่สนับสนุนการเรียนรู้ การส่งเสริมจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในทุกขั้นตอน ดังนั้นการพัฒนา Factors เหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพในระยะยาว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพ นโยบายหนุนเสริมการเรียนรู้ แรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก และร่วมโครงการสร้างโอกาส การเข้าร่วมโครงการที่สร้างโอกาสสำหรับผู้สูงอายุในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางธุรกิจจะช่วยส่งเสริมการเตรียมความพร้อม และเพิ่มโอกาสในการก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างมีประสิทธิภาพในสังคม

3. Process กระบวนการที่นำไปสู่รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม “CLLLS MODEL” ประกอบด้วย วิเคราะห์บริบท (Context Analysis) ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process Design) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Learning Process Development) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Implementation) และขยายผล และพลิกแพลง (Scaling and Transformation)

4. Output ซึ่งผลลัพธ์ของกระบวนการนี้ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการเป็นผู้ประกอบการที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญและความมั่นใจในศักยภาพของตนเองจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคง และเชื่อมั่นให้กับภูมิปัญญาและความรู้ที่มีอยู่ ประสบการณ์ที่ดี และการแบ่งปันความรู้กับผู้อื่นจะเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเป็น Social Entrepreneurs หรือผู้ประกอบการที่มุ่งหวังที่จะสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคม โดยใช้สมรรถนะและความรู้ของตนเองอย่างเต็มที่

ผลลัพธ์ของกระบวนการนี้จึงเป็นการสร้างสังคมที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน และการแก้ไขปัญหาทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น Social Entrepreneurs จะเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม และมีผลกระทบที่ยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

1.1 คุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพหุคุณพลังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ จึงควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณลักษณะดังกล่าว ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพกายและใจ โครงการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม โครงการพัฒนาทักษะการทำงาน เป็นต้น

1.2 กระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ควรมีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการเรียนรู้

ผ่านเทคโนโลยี โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

1.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ ทั้งในการวางแผนปฏิบัติและเป้าหมายที่ชัดเจน มีการวัดและประเมินผลอยู่เป็นประจำ สำหรับผู้เรียนต้องมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม มีการจัดการเวลาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีเครือข่ายที่คอยให้การสนับสนุน

2. ข้อเสนอแนะประโยชน์จากการงานวิจัย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ และจัดหาแหล่งทุน และความช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพ

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม โดยเน้นการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย และสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวิจัย และพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม โดยเน้นรูปแบบที่สอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการ การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

References

- Department of Elderly Affairs. (2017). *Thai elderly power index*. <https://shorturl.asia/gB0hf>
- Honey, P., & Mumford, A. (1992). *The manual of learning styles*. Peter Honey Publications.
- In-Teriyā, M. (2017). Social capital. *Nakkhabut Prarithat Journal*, 9(2), 14-25.
- King Mongkut's University of Technology Thonburi. (2017). *Teaching and learning management manual, project to develop teaching methods and extra-curricular activities in entrepreneurship*. <https://shorturl.asia/d34pl>
- Kongcharoen, M., & Boriboon, B. (2020). *Research report on school model development elderly people using the community as a base*. Srinakharinwirot University.
- Mallikamarn, S. (2002). *The constitution and public participation in its protection natural resources and the environment*. <https://shorturl.asia/Oic19>
- MGRonline. (2022). *Loop! in the next 10 years, "bedridden patients" will increase: There will be more people who are single and do not have children, it recommended to introduce the policy "Income Guarantee"*. <https://n9.c/vrbr84>
- Noisommit, S., & Kantiya, C. (2019). Participation of the public sector in public policy. *The Journal of Research and Academics*, 2(1), 101-116.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *20 year national strategy*. https://www.nesdc.go.th/nesdb_en/main.php?filename=index
- Sukonpak, M., & Bunchuaythanasi, K. (2017). Conceptual health elements the energetic state of the elderly: A systematic review of the literature. *BCNON Health Science Research Journal*, 11, 53-63.
- Suwan, P., & Therawiwat, M. (2021). From "Phutta power" to "Phutta health condition". *Thai Journal of Health Education*, 44(1), 12-29.
- Wattanawong, S. (2004). *Readiness for self-directed learning of continuing vocational education learners*. Srinakharinwirot University.
- Wongkeenee, W., Chintanawat, R., & Sucamvang, K. (2013). Factors predicting the power of urban population Chiang Mai Province. *Thai Journal of Nursing*, 40(4), 91-99.

Name and Surname: Thawat Ratyotha

Highest Education: Ph.D. (Entrepreneurship Education),
Kasetsart University

Affiliation: Kasetsart University

Field of Expertise: Educational Administration

Name and Surname: Methinee Wongwanich Rumpagaporn

Highest Education: Ed.D. (ICT for Education in Policy and Implementation), The University of Adelaide, Australia

Affiliation: Kasetsart University

Field of Expertise: Educational Administration

Name and Surname: Sutithep Siripipattanakoon

Highest Education: Ph.D. (Educational Communications and Technology), Chulalongkorn University

Affiliation: Kasetsart University

Field of Expertise: Educational Administration